

Snježana Kordić
Ruhr-Universität, Bochum

Александр Бирих: МЕТОНИМИЯ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ (СЕМАНТИЧЕСКИЙ И ГРАММАТИЧЕСКИЙ АСПЕКТЫ)

Slavistische Beiträge, Band 326, Verlag Otto Sagner, München, 1995, 191 str.

Na zahtjev autorice, stručnjaka u kroatistici, tekst nije lektoriran.

Kako dolazi do toga da oznaka za tip glasa, npr. *sopran*, počne označavati i pjevača s takvim glasom: *Ona je poznat sopran*; da oznaka za neki materijal, npr. *gips*, počne označavati i predmet napravljen od tog materijala: *Tri mjeseca nosio je gips*? Ili da se oznaka za stanje čovjeka, npr. *gladan*, počne koristiti i za označavanje dijelova čovjeka, *gladne oči*, i za označavanje vremenskih razdoblja, *gladna zima*? Takvi i slični prijenosi značenja igraju važnu ulogu u rječniku svakog jezika. Dva osnovna tipa prijenosa značenja, koji se nazivaju *metafora* i *metonimija*, privlače zadnjih godina sve veće zanimanje istraživača jezika u svijetu. To je i razumljivo jer u nastajanju takvih prijenosa značenja postoje zakonitosti koje nisu vezane samo za jedan jezik, nego su opće semantičke zakonitosti. Metonimiju, kojoj pripadaju gore navedeni primjeri, Klaićev *Rječnik stranih riječi* definira da je „pjesnička figura u kojoj se neki predmet ili pojava naziva riječima koje označuju neki drugi predmet ili pojam, ali koji stoji u odnosu s prvim, npr. *sto pušaka* = 'sto vojnika' ". Zakonitosti prenošenja značenja istražuju se prvenstveno za metaforu, dok je metonimija, kao konkretnija i manje slikovita od metafore, ostajala u sjeni jer se zbog navedenih njenih svojstava smatralo da je logički jasna i da joj zato nije potrebna interpretacija. Odras takvog shvaćanja dobro se vidi u lingvističkoj literaturi: metafori je posvećeno nekoliko tisuća radova, a metonimiji samo nekoliko desetaka.

Knjiga Aleksandra Biriha zato pokušava napraviti pomak na tom zapostavljenom području opisujući metonimiju u ruskom jeziku sa semantičke i gramatičke strane. Sadržaj knjige razdijeljen je na tri dijela. U prvom dijelu se govori o općim pitanjima metonimije. Tu autor kao o jednom tipu metonimije govori i o sinegdohi, prema Klaiću „preneseno značenje riječi kod kojega se zamjenjuju imena pojmova koji znače više ili manje od onoga što se njima obično kaže”. Na kraju prvog dijela knjige klasificiraju se metonimijski prijenosi značenja na mjesne, uzročno-posljedične, partitivne, atributivne, vremenske i količinske. S obzirom na njih opisuju se u nastavku knjige metonimijski izrazi s imenicama i pridjevima. Prvo se govori o metonimiji imenica. Središte pažnje zaokupljaju semantički mehanizmi metonimijskih prijenosa značenja, posebnosti njihovog ostvarivanja u tematskim grupama riječi, otkrivanje ograničenja u razvitku metonimije u zavisnosti od pripadanja imenice određenom leksičko-gramatičkom razredu. U trećem dijelu knjige opisuje se metonimija pridjeva. Na kraju knjige nalazi se popis literature, popis metonimijskih imeničkih i pridjevskih modela u suvremenom ruskom jeziku te kazalo riječi i izraza koji tvore metonimijske sklopove.

Važnost istraživane pojave potvrđuje autorov zaključak da je metonimija u ruskom jeziku jedan od najregularnijih tipova značenjskih promjena. Najrašireniji model metonimije je uzročno-posljedični model. On je zastupljen u svim leksičko-semantičkim razredima imenica. Karakteristično je pritom da se konkretne i materijalne imenice nalaze prvenstveno

u jednoj podgrupi uzročno-posljedične metonimije gdje prijenos značenja ide s objekta radnje na rezultat radnje, s materijala na produkt. Ostale podgrupe uzročno-posljedične metonimije sastavljene su od apstraktnih imenica. Imenice sudjeluju u više metonimijskih modela nego pridjevi. Kad se usporede podgrupe unutar modela, onda se vidi da najviše metonimijskih podgrupa oblikuju konkretne imenice i pridjevi svojstva. Kod imenica su to nazivi dijelova tijela (17 podgrupa), nazivi biljaka (14 podgrupa) i nazivi predmeta iskustva (12 podgrupa). Kod pridjeva su to oznake boja (7 modela). Zanimljivo je da imenice koje označavaju žive osobe uopće nemaju metonimijskih značenja.

Provedena gramatička i semantička analiza metonimije u ruskom jeziku pomaže boljem upoznavanju zakonitosti prijenosa značenja. U kolikoj mjeri te iste zakonitosti vrijede i za neki drugi jezik, to bi mogla pokazati istraživanja korpusa pojedinog jezika, pa se možemo nadati da će knjiga Aleksandra Biriha *Metonimija v sovremennom russkom jazyke* poslužiti kao koristan poticaj da se slično istraživanje provede i za hrvatski jezik .